

*Борецька Вікторія Федорівна,
Національний університет «Острозька академія»*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧАСТОТИ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЖИВАННЯ ВИСЛОВЛЕНЬ-ЕКСПРЕСИВІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ

Вживання висловлень-вибачень та висловлень-подяк як одних з ключових детермінантів культури та обізнаності мовленнєвої особистості знаходяться під впливом багатьох факторів. Ці формули етикету насамперед залежать від ментальності особистості, що належить до певної національності та є показником національних особливостей. Звісно, вживання висловлювань-вибачень та подяк варіюється відповідно до аспектів статі, віку та соціального статусу [1].

Дослідження має за мету визначення відмінностей у частоті та особливостях вживання формул етикету, зокрема висловлень-вибачень та висловлень-подяки, на міжнаціональному рівні. Тобто, дослідження проводить аналіз діалогічного мовлення, що виконує іллокутивну функцію вибачення чи подяки, з одного боку представників української національності, а з іншого – американської.

Дослідження підтвердило, що соціальна диференціація є одним із важливих факторів, які впливають на мовленнєву особистість та її поведінку. Так, наприклад, у порівнянні мовлення американських та українських представників вищого прошарку суспільства, прослідковується значна відмінність.

У випадках вживання висловлень-вибачень та висловлень-подяки українцями, що належать до вищого прошарку суспільства, найбільш поширеними у діалогічному мовленні виявились наступні експресиви:

- **Вибач(те)!** та його похідні.
- **Прошу (Вашого) вибачення!**
- **Дякую!**
- **«надзвичайно/ широко вдячний»**
- **Спасибі!**

Представники вищого соціального статусу американської культури проявили значну активність у використанні формул ввічливості, зокрема висловлень-вибачень та висловлень-подяки. Дослідження виявило, що часте вживання обох видів експресивів доведено до автоматизму та використовується на усіх рівнях відносин.

Отже, до списку найчастіше вживаних провідною американською спільнотою іллокутивних мовленнєвих актів експресивів належать:

- **I apologize!**
- **Pardon (me)**
- **Sorry! та Excuse me!**
- **Forgive me**

Підсумовуючи результати дослідження вживання вибачень та подяки українськими та американськими представниками вищого соціального статусу, робимо висновок, що частота вживання та різноманітність вибору формул ввічливості українцями вищого прошарку суспільства набагато менша, аніж їх використання американцями.

Проте, протилежна тенденція простежується у представників нижчого соціального статусу. Дослідження виявило, що представники української нації з рівнем забезпеченості нижчим від середнього є показниками ввічливості та мовленнєвого етикету, що можна було прослідкувати під час проведення спостереження. Незважаючи на положення в рамках суспільства, українці вживають висловлення-вибачення та висловлення-подяки на значно вищому рівні, ніж представники американської культури нижчого класу. Останнє є наслідком значних зміщень у структурі українського суспільства, де середній клас (його потенційна основа) опинився у статусі нижчого. Основною складовою нижчого класу американського суспільства є злочинці та жебраки, використання правил етикету для яких не має особливого сенсу [3: 5].

Отже, варто зазначити, які саме висловлення-вибачення та подяки найчастіше використовувалися представниками нижчого класу української та американської нації. Спершу розглянемо результати спостереження у контексті українського народу. Так як вживання формул ввічливості у діалогічному мовленні було досить частим, використовувались наступні приклади експресивів:

- **Перепошую**
- **Вибач(те) та Пробач(те)**
- **Даруйте (даруй), даруйте на слові**
- **Простіть (прости).**

Широко вживаними у мовленні представників нижчого соціального статусу України, як показали результати дослідження, виявились і висловлення-подяки.

• **Дякую і спасибі.** У мовленні спасибі часто поєднується з прикметниками *щире, велике, сердечне*..

Подяка – соціальна мовленнєва поведінка, яка віддзеркалює у висловленні почуття вдячності адресатові за певну послугу, допомогу. Формули соціального етикету подяки жорстко не регламентовані: вибір відповідної формули залежить від ситуації спілкування, емоційного настрою адресанта [4].

Спостереження визначило, певні варіанти формул ввічливості вибачення та подяки, які були використані представниками нижчого соціального статусу американців. Такими виявились:

• **Sorry!** та похідне від нього **Soz**, яке, ставши популярним у мові Інтернету, поширилось і на повсякденне мовлення американців нижчого соціального статусу.

• **Excuse me!**

До списку вживаних висловлень-вибачень слід також додати і висловлення-подяки, які були зареєстровані під час проведення дослідження. До них належать наступні:

• **Thanks!**, що є пріоритетом над нейтральним **Thank you!** та широко використовується у діалогічному мовленні американців з метою подяки співрозмовнику. Сленговими варіантами вибачень, які траплялися під час проведення дослідження виявились такі фонологічні варіації, як **Thank'ya** та **Thankzoo**.

Отже, національність та соціальний статус як основні аспекти проведення дослідження, методикою якого є наукове спостереження, показали, що існують значні відмінності у вживанні формул етикету в діалогічному мовленні представників української та американської нації. Ця відмінність полягає у диференціації нижчого та вищого прошарків суспільства, що з соціолінгвістичної точки зору є одним з найсильніших факторів, що впливають на формування мовленнєвої особистості.

Загалом, дослідження дійшло до висновку, що вживання висловлень-вибачень та висловлень-подяки американцями вищого соціального статусу значно вище за частотою та різноманітніше за типологією, аніж вживання формул етикету українцями такого ж рівня в суспільстві.

Проте, як показали наступні спостереження, рівень використання висловлень-експресивів українцями нижчого соціального статусу

досить високий у порівнянні з вживанням вибачень та подяк представниками нижчого класу американської нації.

Дослідження, будучи спрямованим у сферу соціолінгвістики, надає можливість не лише спостерігати за процесами та явищами, що відбуваються всередині мовної системи, а й сприяє кращому розумінню та поясненню багатьох соціальних процесів у структурі суспільства [2].

Список літератури:

1. Радевич-Винницький Я.Н. Этикет и культура общения. – Львов: СПОЛОМ, 2001. – 223 с.
2. Wierzbicka A. Different Cultures, Different Languages, Different Speech Acts // Journal of Pragmatics. – 1985. – No 9. – 145-178 p.
3. Exploration in Social Inequality [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.trinity.edu/~mkearl/strat.html> - Назва з екрану.
4. Expressions of Thanks [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://michaellazar.wordpress.com/expressions-of-thanks/> - Назва з екрану.
5. Social Status in the United States [Електронний ресурс] – Режим доступу http://en.wikipedia.org/wiki/Social_class_in_the_United_States - Назва з екрану.